

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. rugsėjo 23 d.

Nr. 186 (34)

Saturday supplement September 23, 2000

No. 186 (34)

Vladui Šlaitui — aštuoniasdešimtmečio proga

Henrikas Gintautas

Su Vladu Šlaitu kartu baigėme Prez. Antano Smetonos gimnaziją Ukmergėje. Dabar jau beveik pusės klasės draugų nebėra, žiūri jie į mus iš Anapus... O Vladas užgeso per patį sodų žydėjimą, 1995 m. gegužės 28 d., nesulaukęs 75-ojo savo gimtadienio, nes gimęs jis 1920 m. rudenį, rugsėjo 27 d.

Vlado tėvas Stasys ir tėvo brolis Kazys Pirmojo pasaulinio karo metais pasitraukė į Rusijos gilumą. Abu žemaitiškiai buvo bolševikinių pažiūrų. Sistemingai mokytis, matyt, neturėjo galimybių, lavinosi savišvietos būdu. Tėvas buvo batsiuvis. Pietų Urale, tolimame Čeliabinske, Stasys vedė pagal tą laiką apsišvietusią rusę Antaniną. Čia jiems gimė Vladas. 1921 m. tėvas su jauna šeima nutarė sugrįžti į savo gimtąją Žemaitiją. Labai pamaldžios Stasio sesers Anastazijos įtakoj, Antanina Šlaitienė iš pravoslavijos perėjo į katalikybę ir vėliau pamaldumu nenusileido mošai. Po kelerių metų šeima persikėlė į Ukmergę. Būstą išsinuomavo prie Ukmergės upelio, kurį vėliau apdainavo poetas. Tėvas prisamodė dirbtuvėje batsiuviu, o motina, išmokusi lietuviškai, dirbo vartotojų kooperatyve pardavėja, sąskaitininke.

Vlado dėdė Kazys Šlaitas (1894-1924) buvo labiau išprusęs už savo brolių Stasį. Jis dar 1914 m. parašė eilėraščių rinkinį *Jaunuomenės žiedai*. Kazys Šlaitas, vėliau pasivadinęs Artūru Regračiu. Vlado tėvas taip pat mėgino eiliuoti,

tik jo eilėraščiai buvo primityvūs, liaudiški.

Su Vladu mokiausi kartu nuo 1929 m., nuo antro pradžios mokyklos skyriaus. Kartu žaidėme, laigėme po Ukmergę. Būdamas dvejių metų už mane vyresnis, jis buvo stipresnis ir vikresnis, bet mudu niekada nesipešdavome. Kaip vienturtį, mama jį palepindavo. Apie 1932 metus Šlaitų šeimai ištiko nelaimė — tėvas susirgo psichine liga. Jį išvežė į Suvalkų Kalvarijos psichiatrinę ligoninę. Būklei pagerėjus, jis kelioms mėnesiams grįžo į Ukmergę namo, bet liga atstūmė ir Stasys Šlaitas vėl atsidūrė Suvalkų Kalvarijos ligoninėje, kurioje apie 1934 m. mirė. Būsimasis poetas tai labai skaudžiai išgyveno ir vėliau visą laiką bijojo pats susirgti psichine liga. Kaip gydytojas, dabar manau, kad Vlado tėvas sirgo sunkia psichine liga — šizofrenija.

Po tėvo mirties apie 1935 m. Antanina Šlaitienė su sūnumi persikraustė gyventi į nedidelį namą Vytauto gatvėje, kuriame ji nuomavo du mažus kambarelius ir virtuvę. Tą butelį Vladas vadino Versaliu. Mamos kambaryje kabėjo veidrodžiai. Tai, anot Vlado, veidrodžių salė. Jis mokėjo viskuo džiaugtis, o gal ir pasi juokti iš savęs. Taupus niekada nebuvo, praturtėti nenorėjo. Laikraščiams pinigų neturėjo, todėl juos skaitydavome bibliotekos skaitykloje. Atmenu, jo, septyniolikamečio, reakciją į straipsnius apie Stalino inspiruotus politinius teismo procesus: „Kodėl jie

visi iki vieno prisipažįsta kalti? Kaip galėjo būti, kad idejiniai komunistai šnipinėjo svetimoms valstybėms? Kodėl juos visus sušaudė? Tuo metu Stalino mėgstamo posakio — yra žmogus, yra ir problema; nėra žmogaus, nėra problemos — mes nežinojome. Savo tėvo ir dėdės bolševikinės idėjos Vladas nepitarė, buvo pamaldus, praktikuojantis katalikas. Matyti, tam įtakos turėjo teta Anastazija ir mama. Labai pamaldi teta Anastazija Šlaitaitė buvo ištėkėjusi už Igno Šlaito (Žemaitkiemyje Šlaitų daug, bet paprastai jie nėra giminės). Tačiau gimnazisto Vlado pamaldumas nebuvo pastovus. Mums teko pajusti jo charakterio nepastovumą, visas jo spalvas ir atspalvius nuo asketizmo iki jaunatviško kvailiojimo, blevyzgojimo ir išgėrimų. Pamaldžiai giedodamas per mokinių Mišias, draugams jis staiga galėdavo pasakyti: „Žiūrėk, anas kokytes kokios gražios!“ Rūkyti jis pradėjo, būdamas 15 metų ir šio kerksmingo įpročio nemetė iki mirties. Gimnazijos administraciją jis nervindavo, lipdydamas nuorūdas prie tualeto lubų. Rūkyti draudė ir mama, ir gimnazija. Todėl rūkalus teko pirkintis priešpiečių sąskaita. Vakaraus mėgo „šliuoti“ Kestučio aikštės šalia gatvių.

Kaip gimnazistas, buvo stropus, bet ne kalikas. Nuo vaikystės buvo trumparegis, dėvėjo apytoria stiklo akinius. Buvo geros širdies, jautrus, bet nepastovaus būdo. Mokėsi geriau negu vidutiniškai, klasėje buvo pirmame penketuke. Dailiai, taisyklingai rašė. Nuo šeštos gimnazijos klasės jį pravardžiavome Slopū. Mat angliškai „slope“ — šlaitas.

Prieš baigdamas gimnaziją, išmylejo simpatinga tos pačios gimnazijos mokinę žydaitę — dantų gydytojo Gurviciaus dukterį. Vėliau mieste kalbėjo, kad 1941 m. rugsėjį visą Gurvicių šeimą naciai sušaudė Pivonijos šile. Praėjus kelioms savaitėms po egzekucijos, aš pats mačiau besimetančią žydruboję Gurvicių šeimą fotografiją. Tačiau 1974 m. Vladas man rašė, kad jam kažkas sakęs, jog Gurviciūtė gyvena Čikagoje. Tikriausiai jis labai norėjo, kad tai būtų tiesa.

Vladas mėgo muziką, turėjo gerą klausą ir muzikinę atmintį. Gražiai švilpavo. Turėjo neblogą balsą, dainavo baritonu. Kartais per mokinių vakarus, akompanuojant klasės draugui Albertui Vaičiulėnui, ką nors padainuodavo. Dėlioti eilėraščius, kaip jis pats sakė, pradėjo pirmose gimnazijos klasėse. Slaptai pasvajodavo, kad būtų gerai rašyti taip, kaip Aistis ar Brazdžionis. Iš savo mamos Vladas gerai išmoko rusiškai kalbėti ir rašyti. Mėgo rusų literatūrą. Skaityt iš originalų Puškina, Lermontovą, Dostojevskį, Turgenovą, Tolstojų. Dėliau eilėraščius pradėjo rašyti, bū-

Vladas Šlaitas (1920-1995)

damas šeštoje klasėje. Kelis jų išspausdino to meto moksleivių žurnalai. Vlado gimnazistiški eilėraščiai buvo įprastos konstruktyvios poezinės formos, ritminio raiškumo, eilutės buvo rifuotos. Mėgo deklamuoti. Atmintinai mokėjo nemažai Puškino, Lermontovo, Miškinio, Salomėjos Nėries, Aiscio, Brazdžionio eilėraščių. Per mokinių vakarus kartais deklamavo savo kūrybą. Štai vienas jo gimnazistiškų eilėraščių:

VAKARO RIMASTIS

*Kažkur armonika nutilo —
Daina kažin kur miršta.
O vakaras liūdnamo parimo
Ant tavo lūpų, pirštų...*

*Per dangų eina klupsčios
žvaigždės
Kaip niūrūs pilgrimai.
O Dieve, liūdesys kaip beržas*

Prie vieškelio parimo.

*Ir nežinia, ko širdžiai ilgu:
ar kad daina jau tyli,
ar kad diena, senė palinkus,
Nuėjo daugel mylių?*

1940 m. Lietuvą okupavus bolševikams, Vladas, jau baigęs Ukmergės A. Smetonos gimnaziją, pradėjo dirbti mokytoju Budviečių pradžios mokykloje, Tauragės apskrityje. Tačiau mokyklos jis nemėgo. Viena laiške rašė: „Nusi-bodo man ta Budviečių mokykla. Tikra skylė. Vaikai apsišnerkštė, tokie išperstaklyniai. O tinginiai! Nė kiek ne mažesni, kaip aš pats. Kartais tenka imtis ypatingų priemonių: vienam pasuku ausį, kitą nuvarau į kampa. Tuomet klasėje pasidaro taip tylu, kad girdėti kaip pelė subinė kasosi (čia pagal Antaną Baranaušką). Bet kas iš to, jei mokykla man ne prie širdies“. Kitą kartą vėl: „Pamažu ir neišvengiamai aplinka ispraudžia mums tarp dantų žabokles ir mes visi bėgame kaip iškastruoti kumeliukai“. Kartą jis rašė, kad iš nuobodulio su jauna, gražia poniete buvo „užsukęs“ flirtą.

Pasibaigus mokslo metams, 1941 m. birželį Vladas sugrįžo pas išsiilgtą mamą. Netrukus

kilo karas. Užėjus vokiečiams, Vladas nebevažiavo į savo Budviečius, o įsitaisė dirbti Ukmergės burmistro sekretoriumi. „Daugiau pagarbos!“ juokėsi draugams, — „aš juk fiureris šriftfiureris — raštininkas — irgi fiureris“.

Tuo metu man, studijuojančiam Kaune, rašė: „Retkarčiais išspaudžiu vieną kitą 'kavrunką' (taip jis vadindavo savo eilėraščius — H.G.), paprastai apie tai, kad gyvenimas kapeikos nevertas. Melinis (mums abiem pažįstamas karininkas — H.G.) mane už šitokias eiles išbarė. Girdi, taip rašyti negalima. Daugiau optimizmo, patriotinio polėkio! Mokytis, sako, iš Maironio. Tai bent poetas buvo! O man, deja, toks užsidegimas visai svetimas. Kuo aš kaltas, kad man patinka rašyti dekadentiškai!“. Savo eilėraščiais niekuomet nebuvo patenkintas. Laiške rašė: „Mano 'lyrikio' nieko nauja. Po truputį svaiciuju. Ieškau naujų išraiškos formų ir vis negaliu surasti. Kartais jau atrodo, kad šį tą geresnio parašiau. Bet, praėjus kuriam laikui, pasižiūriu ir vėl matau, kad visa mano lyrika neverta nei penkių pfenigų“.

1943 m., po pralaimėto mūšio dėl Stalingrado, vokiečiai paskelbė lietuvių mobilizaciją — buvo užsimoję sudaryti SS diviziją. O kai šitai nepasisekė, paėmė įkaitais žymesnius lietuvių inteligentus. Vladas kažkodėl įsikėlė sau į galvą, kad, jeigu jis neis į kariuomenę, vokiečiai paims įkate jo motiną. Kalbinau neiš jo mobilizacijos punktą ir kurį laiką pagyventi pas mano tėvus kaime, bet jis nepaklausė. Kartu su žemaitkiemiečiu Martinka prisistatė į punktą ir buvo paimti į frontą. Vokietis pagyrė: „Der echte Mann!“ (Tikras vyras!). Po trumpo apmokymo jį nusiuntė į pagalinį dalinį prie Leningrado. Pabuvojo Peterhofe (Petrodvorce), matė Rusijos carų vasaros rezidenciją ir labai pasipiktino ta prabanga, kuri labai kontrastavo su anuometiniu rusų liaudies vargu.

Vokiečių kariaunai traukiantis, Vladas pateko į Vokietiją. 1945 m. balandžio pabaigoje atsidūrė Šlezvige, Vo-

kietijos šiaurėje. Vėliau gyveno perkeltųjų asmenų (DP — displaced persons) stovyklose Tolke ir Noistate. Tuo laiku jis nemažai rašė. Savo naujuosius kūrinius paskaitydavo rašytojui Kaziui Barėnui, vis norėdamas išgirsti jo nuomonę. Tolko ir Noistato metais rašyti eilėraščiai sudarė *Žmogų psalmių*, pirmojo Vlado poezijos rinkinio, pagrindą. 1947 m. vasarą nemažas būrys lietuvių iš Noistato išvyko į Didžiąją Britaniją. Tarp jų buvo ir Vladas. Kai jo bičiulis žemaitkiemietis Martinka ragino drauge emigruoti į JAV, Vladas atsisakė — esą vėjai iš Lietuvos greičiau pasiekia Angliją negu Ameriką.

Susirašinėti pradėjome gero-kai po Stalino mirties. Staliniui viešpataujant, rašymas į užsienį buvo tiesiog pavojingas. Neatmenu, kuris pirmas parašėme. Vladas rašydavo mažo formato popieriuje, trumpai. Atraišydavo greitai, bet nedaug. Pradžioje rašė dažniau. Per 7 metus gavau 30 laišku, vėliau rašė vis rečiau, o per kitus 20 metų irgi parašė 30 laišku. Čia galėjo būti ir mano kaltė, nes mano laišakai, nors ir gerokai ilgesni nei Vlado, sekdavo po ilgesnio laiko negu jo. Informacijos apie gyvenimą Anglijoje ar politikavimo jo laiškuose buvo labai nedaug. Tik pabrėždavo, kad Anglijoje gyvuoją laisvė. Viena laiške jis rašė: „Gaila, kad negalime susitikti ir pasikalbėti žodžiu. Musų laišakai beveik nieko nepasako“. Vadinas, jis jautė kontrolę. Dingo keli, adresato nepasiekė, jo ir mano laišakai. Iš 9 siųstų eilėraščių rinkinių gavau tik 4. Kai kuriuos Vladas siuntė atkakliai net po tris kartus, bet tiek pat atkakliai juos sovietinėje muitinėje ar pašte sulaikydavo.

Anglijoje Vladas dirbo tekstilės ir metalo apdirbimo fabrikuose, vėliau persikėlė dirbti į ligoninę. Pradžioje į ligoninę pateko ne dirbti, o gydytis, kai išgėres iškrito pro antro aukšto langą. Kai pagijo, ten pat gavo darbą. Po tos nelaimės Vladas pasizadėjo daugiau nebegerti ir visą likusį gyvenimą laikėsi to įžado. Apie 1964 m. iš Ekleso persikraustė į Londoną. Rytinėje didmiesčio dalyje esančioje ligoninėje jis dirbo portieriu. Darbas nebuvo malonus. Tuo laiku Vladas manė, kad vėžys ir sifilis yra paslaptingos ligos, turinčios „moralinio atsisakymo prieskonį“. Aš žinoma, dėl vėžio prieštaravau. Tuomet jis su manimi sutiko. Nevertino vėžio spindulių terapijos. Esą, radioterapija tebestovi ant viščiuko kojų. Vladas troško malonesnio darbo. K. Barėno prašoma, Didžiosios Britanijos lietuvių sąjungos centro valdyba apie 1968 m. priėmė jį į lietuvių spaustuvių linotipininku, apgyvendino tos spaustuvių pastogėje esančiame mažame kambarelyje.

Tuo laiku jis rašė, kad Amerika yra dvasinio nusigijimo išvakarėse: „Amerikon nevaziuosiu. Jie per daug myli dolerį. Nesu praktiškas, nesu pragmatiškas. Su Amerikoje gyvenančiais klasės draugais nesusirašinėju“.

1975 m. Vladas rašė devintąjį eilėraščių rinkinį. Labai nusiminė, kai 1976 m.

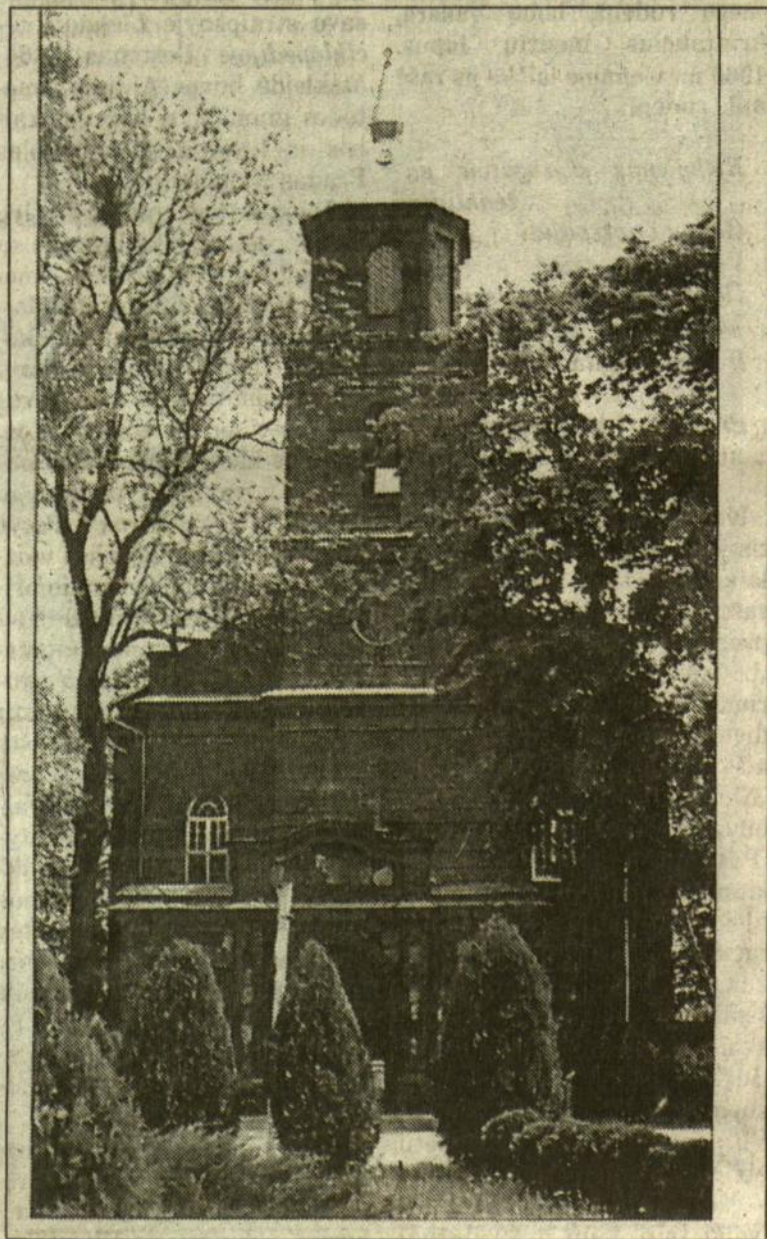
parašiau, kad jo mama beveik akla, nebeatpažįsta žmonių, nebeprisimena daugelio dalykų. Vienintelė paguoda jam prisiminimai apie Ukmergę. Ukmergė Vladui — kaip prarasto Rojaus žvaigždė, spindinti pro visas gyvenimo ukanas. Viena laiške jis rašė: „Visame pasaulyje žmonės tie patys, išskyrus, žinoma, ukmergiškius“. Tikėjo, kad susitiksime — jeigu ne Ukmergėje, tai Londone. „Pasiilgstu Ukmergės šaligatvių“. Antanina Šlaitienė mirė 1978-ųjų vasarą, taip ir nesulaukusi sūnaus.

Sovietų valdžia norėjo prisivilioti Vladą, bet jis sakė, kad socrealizmo ir cenzūros nepripažįstas, rašytojo, šlovinančio bolševikinį socializmą, geros algos jam nereikia ir melžiama karve jis nebūsiąs. Apie 1978 m. pradėjo skystis silpstanciu regėjimu. Diagnozuojama sparčiai progresuojanti glaukoma, kurią jis paveldėjo iš motinos. Dėl prasto matymo nebegalėjo dirbti linotipininko darbo, kurį dirbo 12 metų, ir 1980 m. buvo atleistas. Toliau, kol sulaukė senatvės pensijos teko gyventi iš bedarbio pašalpos. Tai buvo pats sunkiausias jo gyvenimo periodas, išskyrus gal gyvenimą Vokietijoje. Sunki materialinė padėtis ir gresiantis aklumas varė ir neviltį. Jis rašė: „Dar keliolika metų ir mes susitiksime kitame, gražesniame pasaulyje“. 1982 m. „Vaga“ Vilniuje išleido Vlado Šlaito parinktų eilėraščių rinkinį. Atsisakyta politiniais ir religiniais motyvais parašytų kūrinių. Už tai Vladas gavo 702 rublių honorarą (daugiau nei 400 Anglijos svarų). *Europos lietuvis* tuomet rašė, kad poetas savo katalikiškus idealus pardavęs bedieviams bolševikams. Panašių užsipuolimų buvo ir daugiau. Jie labai sukrėtė Vladą.

Paskutinį Vlado laišką gavau 1986 m. vasarį. Rašiau keletą kartų, bet jokio atsako. Vėliau iš JAV gyvenančio klasės draugo Jurgio Savaičio sužinojau, kad Vladas jau beveik apakęs, susirgo ir atsidūrė ligoninėje, o iš čia, kaip reikalingas nuolatinės priežiūros, buvęs apgyvendintas senelių globos namuose. 1988 m. kovo 22 d. *Tėviškes žiburiai* rašė, kad Vladas apgyvendintas gerame Londono kvartale, turi nedidelį atskirą kambarį ir sakosi esąs visą ko pilnas: šilta, duoda valgyti, gerai prižiūrimas, gydytojas lanko. Jo senatvės pensiją pasima-tų namų administracija. Parašiau jam du laiškus senelių namų adresu, bet atsakymo negavau. Vėliau *Tėviškes žiburiose* (1995.07.11) Kazys Barėnas nekrologe apie Vladą Šlaitą rašė, kad senelių namuose poetas palaipsniui nyko, darėsi vis abejingesnis, nieko neberašė, pagaliau visai apako.

Vytauto Didžiojo universiteto doktorantė Indrė Žekėvičiūtė, 1994 m. spalį nuvykusi į Londoną aplankyti Vladą Šlaitą, čia jo neberado. Jis buvo neseniai išvežtas į senelių namus Brighton mieste, kuris yra apie 200 km nuo Anglijos sostinės. Senelių namų direktorė doktorantę nuvedė pas Vladą.

Nukelta į 2 psl.

V. Šlaito gimtoji Žemaitkiemio bažnyčia.

Aktorė Virginija Kochanskytė.

Pianistė Melitina Kuprienė.

Net kai nieko nelieta, lieka meilė

Muzikinę — poetinę programą, turinčią toki roman-tinį pavadinimą — Ameriką atveža trys taip pat roman-tiškos muzos. Tai Kauno Val-stybinio akademio dramos teatro aktorė Virginija Kochanskytė — puikiai pažįstama Amerikoje gyvenantiems lietuviams. Savo švelniu jaus-mingu balsu ji yra užbūrusi ne vieną klausytoją Lietuvoje ir svetur. Programoje dalyvauja ir akompaniatorė Melitina Diamandidi — Kuprienė Lie-tuvos Muzikos akademijos doc-entė, turinti didelę muzikinę patirtį. Garsi koncertmeisterė yra parengusi ne vieną muzi-kinę programą. Koncertuoja kartu su savo vyru — daini-ninku V. Kupriu; tremtinių ir politinių kalinių ansambliu „Girios aidas“. Su koncertais lankėsi Amerikoje, Australi-joje. Melitina ne tik puiki ir jautri akompaniatorė, bet ir talentinga, gabi pedagogė.

Trečioji mūza — Kauno Mu-zikinio teatro solistė — mez-zosopranas — Rita Preikšaitė. Visos trys menininkės yra pakviestos į Ameriką ten esančios labdaringos organiza-cijos „Saulutė“. Į pagalbą savo labdarininkams veikia „Saulutė“ pasikvietė ir šias tris meni-ninkes, parengė joms koncertų ciklą: Čikaga, Detroitas, St. Petersburg (Florida), New York.

Kalbinu programos vadovė: — Virginija, iš kur atsirādo toks poetinis pavadinimas su liūdesio gaidelė?

— Šiandien visuotinio nu-sivylimo metas. Neįgyvendinę savo lūkesčių ir planų, mes

ieškome už ko šiame gyve-nime galime užsikabinti ir išsilaikyti. O laikytis reikėtų už amžinų dalykų — meilės, gerumo, draugystės, grožio, kūrybos. Vis dėlto rūpinkimės savo meile — meile tėvynei, tautai, šeimai, draugui, myli-majam. Tai bendri dalykai, bet jie yra labai brangūs ir reikalingi. Programą mes pa-rengėm specialiai šiai kelio-nei. Pabandėm pakoncertuoti Lietuvoje ir nenusivylėm. Publika mus priėmė šiltai. Mes sugebėjome prakalbinti jų sie-las, ir jie atliepė mums dėkingumu ir šypsniu... Ti-kiuos, kad ir Amerikoje gyve-nantiems ši programa bus maloni, įdomi. Kiekvieną atė-jusį pamylėsim muzika, daina, žodžiu...

— Gal galėtum sukonkre-tinti, kas gi skambės Jūsų programoje — kiek dalių. Juk meilės tema neišse-miama. O, be to, ji gali būti ir liūdesiu apgaubta, ir kvatoti kaip jauna pieme-naitė, ir kaip žavi čigonė mirti aistroje. Visa tai meilė!

— Mūsų programa įvairi. Ko gero, visa tai ką pasakei, ir at-sispindės joje. Viena progra-mos dalis — skirta M. K. Čiurlionio genijui. Mes bandy-sime fragmentiškai pristatyti jo muzikinį ir literatūrinį ta-lentą. Kokius gražius nuos-tabiūs meilės laiškus jis rašė ir kokią muziką kūrė jos įkvėptas. Taip pat skaitysiu vieną šv. Pauliaus gražiausių kūrinių, šlovinančių meilę „Himną meilei“. Pasirinkau įvairius poetus — H. Ra-

dauską, K. Bradūną, V. Mačernį, H. Nagį, A.A. Jo-nyną, S. Gedą, J. Marcinke-vičių ir kitus. Skambės is-panų, prancūzų, italų, muzika. Toje muzikoje su di-deliu įkvėpimu ir aistra kalba-ma apie meilę. Taip pat nu-skambės ir „Ave Maria“. Žinoma, visų atėjusiųjų lauks ir netikėtumai — skambės ir žaismingas romansas ir... Na, aš visų paslapčių neišduosiu — atėję į koncertą pamatysite ir išgirsite.

Daugiau nei dešimt metų kartu su Virginija koncertuoja Rita Preikšaitė. Šiandien no-rėčiau pristatyti *Draugo* skai-tytojams šią dainininkę.

Savo muzikinę karjerą Mu-zikiniame teatre pradėjo prieš 14 metų. Sėkmingai atliko solo partijas Verdi, Pucini, P. Maskanji, Guno, F. Flotov, Čaikovskio operose ir F. Le-har, J. Strauss, R. Rogers, P. Abraham ir kitų kompozitorių operetėse bei muzikiniuose spektakliuose. Praeitais me-tais per Teatro dieną pelnė „Orfejū“ už geriausią sezono vaidmenį teatre. Tai buvo Ma-rija R. Rodgers miuzikle „Mu-zikos garsai“. Šiemet buvo no-minuota Kristoforui už Našlės vaidmenį Kander veikale „Zorba“...

Su koncertais yra apva-zinėjęs beveik visus Lietuvos miestus, Latvija, Estija, Maskvą, Sankt Peterburgą, Lenkiją, Čekiją, Prancūziją, Vokietiją, lankėsi JAV...

Kalbinu — švelnių bruožų, žaliu smaragdinų akių daini-ninkę. Jaučiu, kad apie save ji nenorės kalbėti. Bet vis dėlto ryžtuose pasibelsti į jos sielos duris.

— Rita, kada įvyko Tavo pirmasis susitikimas su muzika? Kas buvo pirmieji mokytojai. Visa Preikšų gi-minė daininga. Ar nebuvo iš tėvų pusės „spaudimo“, kaip kad dažnai būna...

— Ne, muzika mūsų na-muose buvo šventas dalykas. Su muzika gimiau ir užaugau. Mūsų šeimoje visi dainuoja. Gražiai dainuoja ne tik dėdė Panevėžio vyskupas Juozas Preikšas, mano tėtė Švento Antano bažnyčios zakrasti-jonas, bet ir kiti dėdės, ir tetos. Mano du broliai ir aš baigėm muzikos mokyklas. Vienodai buvo svarbų ir muzikos, ir vi-durinė mokykla. Muzika gal net svarbiau. Tėvelis turi gražų balsą. Jis vargoninkavo visą laiką bažnyčioje, giedojo. Nuo pat pradžių pradėjo pas brolių kunigą dirbti — kad jam padėtų ir kad svetimo žmo-gaus nebūtų šalia. Mano amžina atilsį mamutė taip pat turėjo gražų balsą. Ji labai norėjo būti dainininke. Mo-

kėsi. Lankydavosi pas Adelę Galaunienę (garsią operos so-listę) jos rengiamuose muziki-niuose vakaruose. Jie abu čia su tėveliu ir susipažino. Mama neįgyvendino savo sva-jonės... Bet man ji suteikė vi-sas galimybes tapti daini-ninke.

Baigiau aukštesniąją Gruo-džio muzikos mokyklą. Mano pirmoji dainavimo mokytoja A. Ūsienė. Mokytojavau, bet noras dainuoti atvedė į Vilnių, į Muzikos akademiją. Studija-vau pas docentą A. Karosą, J. Čiurlaitę. Didelę įtaką mano mokymuisi ir profesiniam au-gimui padarė Joana Kepe-nienė. Ji buvo viena nuostabi-ųjų dėstytojų. Iš tikro ji dir-ba muzikos mokykloje... ir stu-dentai eidavo pas ją mokyti-s. Ji mokojo nuraminti, suteikti vilties, patarti ir pastatyti balsą reikiama kryptim. Bai-gus akademiją, aš dar keletą metų važinėję į Vilnių, mo-kiausi pas J. Kepenienę. Ji buvo mano didžiausia pa-tarėja.

— Jau keturiolika metų dirbi Kauno Muzikiniame teatre. Atlikta tikrai daug įspūdingų, išimtinų vaid-menų. Sakyk, koks gi vaid-muo Tau brangiausias ir artimiausias?

— Aš visada norėjau dirbti teatre, nors muzikiniam teat-rui mūsų niekas nerengė. Svajojome apie operą. Aš esu mezzosopranas, o tokiam bal-sui moterų-herojų yra ne tiek daug. Tenka dainuoti ir vyriškas partijas. Strauss „Šikšnosparnyje“ vaidinu grafą Orlovskį. Pats ignorin-giausias vaidmuo — Valen-sijen Fr. Lehar operetėje „Linksmoji našlė“. Man malonu yra Marijos vaidmuo R. Rodgers miuzikle „Muzikos garsai“.

Aišku maloniausias vaid-muo, kur daugiausia darbo įdėta — tai Nansi F. von Flo-tovo operoje „Marta“, šį vaid-menį atlikau 1997 m. Čikagoje bendrame Kauno muzikinio teatro ir Čikagos Lietuvių operos projekte. „Madam But-terfly“, Tangolita P. Abraham operetėje „Balius Savojoje“, ir nedidelis, bet labai mielas ir malonus vaidmuo — Našlė Kander miuzikle „Zorba“... Mezzosopranams daug nesu-kurta, todėl, kad ir kokia ly-rikė bebūčiau, norėčiau dai-nuoti Carmen Bizet operoje „Carmen“, labai norėčiau gau-ti Dalilos vaidmenį ir K. Sen-Sanso operoje „Samsonas ir Dalila“...

— Esi pakankamai užimta teatre, bet, galima sakyti, Tavo koncertinė programa galbūt ir nustel-bia darbą teatre. Su kon-certinėm programom ap-keliavai ne tik Lietuvą, bet ir svečias šalis. Kas Tau ar-tima, kokia muzika atlie-pia Tavo sielą?

— Pirmenybę aš atiduodu baroko muzikai ir pirmiausia — J. S. Bach, jo pasijų, mišrių arijoms. Po to seka ispanų (M de Falijs), bažnytinė ir šiaip senovinė muzika.

— Klausau ir stebiuosi — Tu atlieki tikrai klasika ta-pusius kūrinius. Jie reika-lauja ne tik profesinio ta-lento, bet greičiau talento su kuriuo gimstama, kuris auginamas ir puoselėjamas aplinkinių. Ar šeima pade-da Tavo darbe? Tiesa, aš nematau, kad tai yra Tavo darbas. Muzika — yra Tavo gyvenimas.

— Išties muzika — mano gy-venimas. Nuo vaikystės prisime-nu gražius koncertus, kurie vykdavo mūsų namuose. Tai buvo savotiški saloniniai va-karai. Susirinkdavo ne tik gi-minaičiai, bet ir mėgstantys muziką draugai. Mes, vaikai, taip pat būdavome įtraukiami į tuos koncertus. Tai nebuvo prievarta — mes kitaip ir neišsivaizdavome gyvenimo. Prisimenu ir Šventos Onos at-laidus — tėvelio tėviškėje Griškabūdėje — susirenkam, tada visi dainuojam, grojam. Be galo gera — dainavimas, kaip sielos apsisvalymas. Į Kauną grįždavome paryčiu. Pakilus ant kalno už Za-pyskio, mašinos sustodavo, visi išlipdavome ir būtinai su-dainuodavome „Oi kareivi, ka-reivėli“... Nemoku apsaityti, kaip skambėdavo, kaip bu-davo gera ir gražu. O taip pat iki šiolei susirenkam ir pas-dėdę vyskupą Juozą Preikšą Panevėžyje per Juozapines. Jis man labai artimas. Iš jo mo-kausi gyvenimo supratimo, tolerancijos. Išties, jis yra išminties bokštas.

Virginija Kochanskytė, Rita Preikšaitė, Melitina Kuprienė su programa „Net kai nieko nelieta, lieka meilė“ tikrai pradijungs Amerikoje gyve-nančius lietuvius. Trijų mūzų atvykimas su tokia žavia pro-grama nepaliks abejingos nei vienos, meilės ieškančios, mei-lės trokštančios ar besidžiau-giančios jaja sielos. Meilei nėra abejingų žmonių.

Virginija Paplauskienė

PASKIRTA ŽURNALISTO PREMIJA

Karolis Milkovaitis.

JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos pave-di-mu, Pietų Kalifornijos LB apy-linkėje buvo sudaryta komisi-ja 2000-ųjų metų žurnalistinei premijai skirti.

Rugsėjo 19 d. komisijos na-riai — Rūta Sakienė, Petras Mazelis ir Pranas Visvydas — posėdyje perskaitė ir ap-svarstė paštų gautus pasiū-lymus iš įvairių Amerikos vie-tovių. Komisija vadovavosi LB Kultūros tarybos nustatyto-mis gairėmis.

Svaria balsų dauguma ir komisijos vienbalsiu pritari-mu, žurnalisto premijos lai-mėtoju pripažintas Karolis Milkovaitis.

Vladui Šlaitui...

Atkelta iš 1 psl.

Jis buvo vydušniškai sudžiūvęs, žila barzda ap-šėpęs, visiškai apakęs, jos žodžiams abejingas. Lietuviš-kas lauktuves valgė abiem rankom, skubėdamas, kaip išbadėjęs. Lietuviškai tepa-ratė tik vieną sakinį: „Vieš-patie Dieve, kaip man čia sun-ku!“

Po pusmetio vieną gegužės sekmadienį Vladas užgeso amžinybei. Mirties priežastis: bendrinė aterosklerozė, sme-genų arterijų trombozė. Kaž-kodėl buvo palaidotas tik po dviejų savaitių rytinio Londo-no kapinėse, lietuvių skyriuje, kur buvo iš anksto nusipirkęs sau vietą.

Vladas keliolika metų pra-leido lietuvių spaustuvės pa-stogėje esančiame mažame kambaryje, kuriame tebuvo stalas, lova ir pora kėdžių. Spaustuvėje linotipininku dir-bo už mažą atlyginimą. Gyve-no kaip vienuolis. Gal todėl jis viename laiške citavo austrų poetą Reinerį Rilke: „Vie-nuoliai yra asketiški, bet jų ly-tis yra stipri“. Vladas manė, kad visus mus laiko savo nuožimiame glėbyje superbia (pasipūtumas) ir concupiscen-tia (lytinė aistra). Su tomis, anot jo, blogybėmis jis nuolat kovojo, bet ne visuomet nu-galėdavo. Kaip rašo poetas Kazys Bradūnas, Vladas laisvai pasirinktas neturtas nebuvo elgetos neturtas. Jis tik ne-norėjo sau daugiau, negu rei-kia. Dar labiau: turtų jis tie-siog nemėgo, gerai apmokamo darbo neieškojo. Laikėsi loty-niško posakio — „Omnia me-cum porto“ (viską nešiuosi su savimi). Visą gyvenimą išliko lieknas, apie 170 cm ūgio, pailgo veido, glodžia šukuo-sena. Išorės ir elegantiškumo idealas jam buvo Lietuvos už-sienio reikalų ministras Sta-sys Lozoraitis.

Pagrindinis Vlados poezijos motyvas yra vienišumas ir tėvynės bei tėviškos ilgesys. — Ukmergės, Žemaitkiemio. Vie-name savo laiške jis su liūdesiu citavo vokiečių ra-šytoją Tom Mann — „Kein Mensch Kennt den anderen, jeder sterbt allein“ (Žmonės nepažįsta vieni kitų, visi miršta vieniši). Poetas labai mėgo rudenį, bobų vasarą, krintančius medžių lapus. 1965 m. viename laiške jis rašė apie rudenį:

Kiekvienas skersgatvis pa-ženklintas
Geltonu antspaudu
Virš miesto
Geltono aukso blizgesys
Tai Saulė
Ir tyliai krenta rudenio
pasaulyje
Praėjusieji buvusių svajonių
lapai.

Ne vienam galėtų kilti min-tis — kodėl gimnazijoje ir kurį laiką Vokietijoje disciplinuotai rašęs poetas atsipalaidavo ir pradėjo rašyti netradiciškai, „baltosiomis eilėmis“, atsisakė rimavimo. Savo laiškuose ir dienraštėje *Draugas* jis taip aiškina savo metamorfozę: „Netradicinis eiliavimas man buvo pažįstamas dar Lietuvoje (Putinas), o gražiausia poezija jaunystėje man buvo Evange-lijoje ir Senajame Įstatyme, tačiau tada nesijaučiau pajė-gus pasukti šiuo keliu, t.y. at-sisakyti rimų ir klasiškai ap-skaiciuoto iš anksto eilučių išdėstymo. Po karo Vokietijoje susipažinau (vertimuose) su Vitmenu, Sandbergu, Eliotu bei Neruda. Aha, — pasakiau — matai Šlaiteli, jie rašo meilę taip, kaip ir tu dažnai pasvajodavai. Taigi šis pa-

minėtas ketvertukas mane privertė nusilenkti nekonven-ciniam eiliavimui. Ir taciau kartais man atrodo, kad pa-rašyti trumpa, klasiška ei-lėraštį yra nepalyginamai sunkiau, nei ilgą neklasišką eilėraštį (...).“

Vlados manymu, svarbiausia, kad vienu metu ateitų mintis ir jo leitmotyvas — nuotaika. „Ypač nuotaika, nes be nuotai-kos neįmanoma imtis plunks-nos“. 1973 m. jis laiške pra-našiaiškai rašė: „Nors kartais ir nugaru minioriki, tačiau nesu pesimistas. Žinoma, ma-žas džiaugsmas praleisti di-desnę gyvenimo pusę už-sienyje, bet gyvendamas už-sienyje kartais galiu parodyti tai, ko negalėčiau parašyti šiuo metu gyvendamas rusų okupuotoje Lietuvoje. Kai dėl rusų okupacijos, tai ji tik lai-kinas dalykas. Esu tikras, kad kitame šimtmečiu nepriklausomos Lietuvos mokyklose bus deklamuojamas šalia kitų, ir vienas kitas mano eilėraštis“.

Išsipildė. Gerai, kad ne-reikėjo laukti kito šimtmečio.

Viktorija Skrupskelytė pa-stebėjo, kad Vladas Šlaitas, anksčiau rašęs vaizdingus gražių metaforų eilėraščius, vėliau tolydžio paprastino save poetinį stilių.

Vladas parašė 10 eilėraščių rinkinių. Jie išleisti nuo 1949 iki 1991 metų. Kun. J. Ku-znickio redaguotame *Žibinte* išspausdintas jo vienintelis apsakymas. Žurnalistui ir rašytojui Kaziui Barėnui pati-ko to apsakymo stilius ir nuo-taika. Jis paragino autorių mestis į prozą, bet Vlados sielai poezija, matyti, buvo arti-mesnė. Svetur gyvenęs ir kūręs poetas susilaukė savo tautiečių nemažo susidomė-jimo. Prieš kelerius metus Vil-niaus universitete buvo pa-rašytas diplominis darbas apie Vlados Šlaito kūrybą. Kaune, Vytauto Didžiojo uni-versitete tolima Vlados gim-naitė Indrė Žekevičiūtė apie jo gyvenimą ir kūrybą parašė habilituoto daktaro laipsnio disertaciją. 1997 metais Ra-šytojų sąjungos leidykla iš-leido Indrės Žekevičiūtės su-darytą per 500 puslapių knygą — Vlados Šlaito kūrybos rinktinę.

Esmingai, mano galva, Vla-do Šlaito kūrybos elementus savo straipsnyje *Lietuvių en-ciklopedijoje* Bostonas 1964 atskleidė buvęs Antano Sme-tonos gimnazijos lietuvių kal-bos ir literatūros mokytojas Pranas Naujokaitis:

„Dauguma eilėraščių yra lyg paties poeto pasikalbėjimas su savimi, lyg užvaldžiusios emo-cijos analizė. Forma ne dai-nuotinė, bet daugiau pasako-jamoji, be klasišinių rimų, laisvai plaukiančiu ritmu arti-ma poetinei prozai. Šlaitas, brendęs karo sugriautame pa-saulyje, yra giliai pajutęs to laikotarpio tragizmą. Patys šviesiausi Šlaito poezijos vaiz-dai yra vaikystės pasaulio pri-siminimai, gamtovaizdis su gliuosniu prie vandens, su te-kancia ir nusileidžiančia saule, į kurią žiūrėti nenusibostų šimtą metų. Gimtojo krašto saldaus dvelkimo ilgesys per-pina daugelio eilėraščių įvai-rius motyvus. Buities masty-muose poetas pavydi daiktams, kuriems nepažįstamos ašaros ir kurie į pirmąsias savo dalis subyra be skausmo. Išsivadavimas iš sukaustiusių medžiagos formų nelaisvės yra ryškus jo poezijos moty-vas. Dažnas troškimas užsi-miršti ir vienuomenis jausmas“.

Ukmergiškiams belieka pri-minti, kad Vladas Šlaitas vi-suomet ilgėjosi „skaistaus vai-kystės dangaus Ukmergės karalystėje“.

Kauno Muzikinio teatro koncerte „Operėčių akimirkos“ — solistė Rita Preikšaitė ir solistas Juozas Janušaitis.

Iš dainų krašto Lietuvos

Nuo seno žinome, kad Lietuva — dainų kraštas. Iš senelių, tėvų paveldėjome meilę dainai, norą dainuoti... Ir kaip smagu įvairiausiame susibūrimuose užtraukti skambia lietuvišką dainą! Gražia skambia daina Lemontė ir Čikagoje pradžiugino visai jauni vilniečiai, prieš pusantros metų mokytojos Eleonoros Rakauskienės sujungti į trio „Trys tigriukai“ — Ramojus Motuzas, Aurimas Syrusas ir Vytautas Jurgelevičius. Žavėjauosi jaunų vaikų balsais, meistriskumu. Mokytojos E. Rakauskienės parinktame repertuare, kuriame vyraavo Galinos Savinienės sukurtos dainos, buvo meilė Tėvynei, motinai. Pasigedau ir vienos kitos lietuvių liaudies dainos, kuri galėjo būti lygiai taip pat žaismingai atlikta, kaip ir „Žvirblis čirškėjimas“ ar meiliai, kaip „Santa Liucija“. Kiekvienas dainininkas, vykdamas į svetimą šalį, o šiuo atveju pas tėvynainius, tik kito pusėn Atlanto, į savo „bagažą“ būtina įmesti ir liaudies repertuaro perluką. Nuo to programa nenukenčia, bet tik įdiebia dar didesnę pagarbą atlikėjams, pedagogams už pastangas. Ką bekalbėti apie šiuolaikinę muziką, ne vienas kompoziciją studijuojantis kompozitorius nepraejo liaudies dainai pro šalį. Net ir M. K. Čiurlionis, mūsų simfoninės muzikos pradininkas, Varšuvos ar Leipzigo konservatorių auklėtinis, nuostabiai suharmonizavo tokias liaudies dainas kaip „Bekit, bėk, bėk“, „Beauštantis aušrelė“. Be šių dainų šiandien chorų repertuaras būtų žymiai neturtingesnis. Visada grįžimas į praeitį, pagarba tautos meniniam palikimui ugdo mūsų savitą lietuviškumo jausmą. Todėl norėčiau palinkėti nepaprastai talentingai pedagogai, kuriai yra artimas šiuolaikinės muzikos repertuaras, paieškoti atgaivos liaudies dainose, tuo pačiu praturtinant repertuarą. Mano nuomone, dainose kartais jaučiasi slaviška melodika, gal todėl, kad daugiau nei 50 proc. repertuaro sudaro ne lietuvių kilmės, bet Lietuvoje gyvenančios G. Savinienės kūryba.

E. Rakauskienė, kaip ji pati

Pagirtinos keletos močiuciu

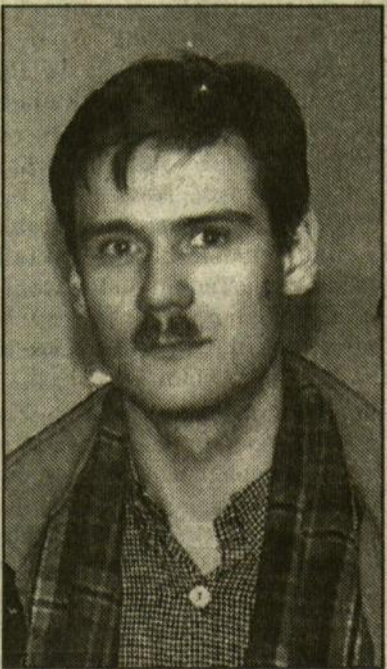
sako, Lietuvos dainuojančių vaikų, paauglių konkurse „Dainų dainelė“ dalyvauja vos ne nuo pirmojo. Ir ne tik dalyvauja, bet ir skina laurus. Kasmet kuris nors iš jos parengtų vaikų tampa laureatu. Tarp šių metų nugalėtojų yra ir vienas iš „tigriukų“ — dvylikametis Ramojus Motuza. Jo skaidriam diskantui teko pagrindinis koncertinis krūvis. Klausantis Ramojaus dainavimo, nejučia palyginu su prieš keletą dešimtmečių garsėjusiu italų vaikinuku Robertino Loretti dainavimu. Ramojus planuoja savo ateitį ir nori būti dainininku. Tik Dieve duok jam sėkmės, kad praėjus mutacijos periodui, viskas susiklostytų sėkmingai. Šiandien jo visur pilna — jis dainuoja vieną pagrindinių rolių B. Briteno spektaklyje „Dainuokime operą“, dainuoja „Azuoliuke“, dalyvauja konkursuose, koncertuose Lietuvoje ir už jos ribų. Bet Ramojus ne tik puikiai dainuoja, jis ir labai gerai mokosi, turi pačius geriausius įvertinimus ir visus įmanomus mokyklinius apdovanojimus.

Aurimas Syrusas, kaip ir Ramojus, dainuoja „Azuoliuko“ chore nuo penkerių metų, į kurį vedė jo dainuojantis tėveliui, kurių profesija — fizika. Jis taip pat dainavo „Dainuojame operą“ spektakliuose. Smulkutis vaikinukas su ilga plauku „uodegyte“ paklaustas kuo bus, žaismingai atsakė: „pensininku!“ Aurimui — trylika, tad teks ilgai laukti, na, o dabar, svarbiausia — dainuoti, nepervargti, kad koncerto metu nepasitaikytų detonavimo. Vyriausias grupelėje — Vytautas Jurgelevičius. Nesuklysiu sakydama, kad tai — pats artistiškausias „dzen telmenas“, kaip juos pristatėsi pavadino Marija Remienė. Jau ko ne ko, bet puikiai jautimosi scenoje Vytautas turėjo su kaupu. Gal, kad jam „trylika su puse“ — suprask, vyriausias grupelėje! Vaikinukui prasideda balso keitimasis (mutacija) ir netrukus jis turės „ilsėtis“, o tai, be abejo, bus nelengva. „Azuoliuke“ Vytautas dainuoja nuo aštuonerių. Į klausimą, kuo bus užaugęs, tvirtai atsakęs — daktaru!

pastangos atsivesti į koncertą Lemontė anūkėlius. Labai gaila, kad tik nedaugelis atsilankė koncerte Čikagoje. Ypač buvo apmaudu, kad išskyrus vieną kitą, nesimatė dainuojančių vaikų iš įvairių chorų ar ansamblių. Buvo gera progą pamatyti, išgirsti geriau dainuojančius. Kiekvienas toks susitikimas — tarsi parodomoji pamoka mums visiems, jau tolstantiems nuo Lietuvos kultūrinio gyvenimo, šiandien negyvenantiems „po gimtines ažuolelius“, kaip dainavo Ramojus.

Smagu buvo pabendrauti su šiais vaikinukais, juos parengusią mokytoją E. Rakauskienę, atlydėjusią Ramojaus mamą Laimą. Jei ne puikios organizatorės JAV LB Kultūros tarybos pirmininkės M. Remienės pastangos, kažin ar šis trio būtų nuskambėjęs mūsų padangėje. Ačiū jai.

Ligija Tautkuvienė

Mindaugas Kavaliauskas.

„TIGRIUKAI“ IR FOTOGRAFIJOS AMBASADOJE

Rugsėjo 12 d. Lietuvos ambasadoje Vašingtone koncertavo vaikų ansamblis iš Lietuvos „Trys tigriukai“. Tai trys talentingi dvylikamečiai — Ramojus Motuzas, Aurimas Syrusas ir Vytautas Jurgelevičius, kuriuos į ansamblį praėjusiais metais subūrė Vilniaus S. Nėries vidurinės mokyklos muzikos mokytoja Eleonora Rakauskienė. „Trys tigriukai“ ambasadoje atliko populiarius Lietuvos kompozitorių kūrinius apie mamą, meilę ir gimtosios žemės grožį. „Trijų tigriukų“ koncertą Vašingtone rengė JAV Lietuvių bendruomenės Kultūros taryba ir Lietuvos ambasada. Jaunieji atlikėjai iš Lietuvos jau koncertavo Čikagoje ir Detrote, o po koncerto Vašingtone dar vyks į Philadelphia ir Cleveland.

Koncertas ambasadoje sutar-

Lietuvos operos solistė Irena Milkevičiūtė, kurios koncertą ruošia Draugas š.m. spalio 8 d., sekmadienį, 3 val. popiet, Mother McAuley gimnazijos auditorijoje, Čikagoje. Kartu su sol. I. Milkevičiūte koncerte dalyvaus dainininkas Mindaugas Žemaitis. Akompanuoja pianistė Sonata Zubovienė.

Š.m. rugpjūčio 6 d. Palm Beach, Floridoje, pianistas Andrius Žlabys padovanojo publikai ypatingą koncertą. Žlabys yra pripažintamas, kaip talentingas pianistas ir laikomas tautine vertybe Lietuvoje. Kartu su pianistu Žlabiu nuotraukoje (iš kairės) matomos Migla Garnett ir Christine Chesonis. Jos abi dirba Lietuvos Respublikos garbės konsulate Palm Beach, FL, gyvena Palm Beach apylinkėse ir aktyviai dalyvauja lietuviškoje veikloje.

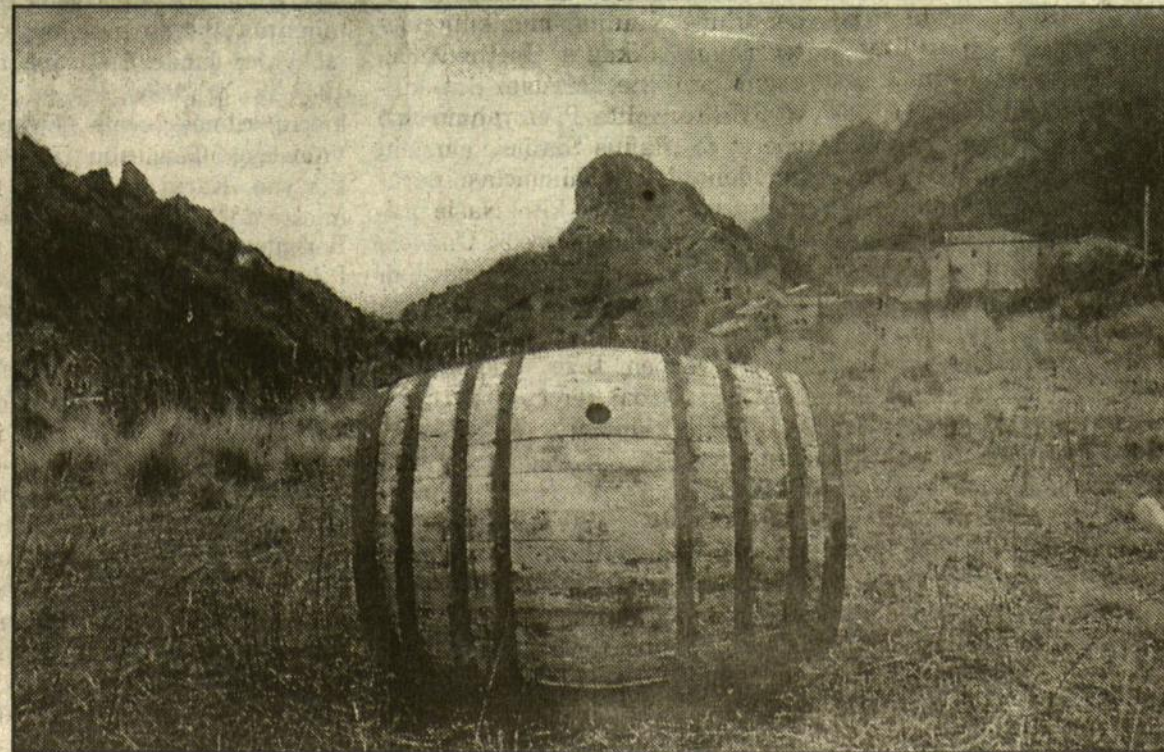
po su 26 m. fotografo iš Lietuvos, Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakulteto magistro laipsnį turinčio Mindaugo Kavaliausko fotografijų parodos atidarymu. Fotografijose — foto objektyvo sustabdyti Kuršių Nerijos vaizdai ir žmonių likimai, iš serijos „Smėlio mintys“, „Seneliai“ ir „Liepto istorija“.

Ambasadoje surengtame kultūriniame vakare apsi-

lankė buvęs JAV ambasadorius Lietuvoje Keith C. Smith su žmona.

„Trys tigriukai“ ir M. Kavaliausko fotografijų paroda pratęs šiais metais ambasadoje rengiamą vakarų ciklą — „Jaunieji Lietuvos menininkai — JAV“. 2000-uosius Lietuvos Seimas yra paskelbęs Lietuvos Jaunimo metais.

R. Kačinskas

Mindaugas Kavaliauskas. „Pamastymai“.

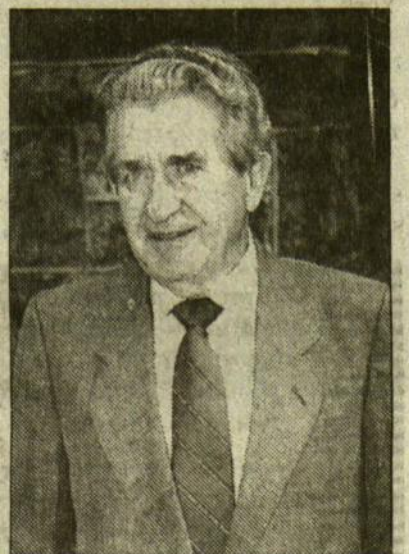

Pianistė Sonata Zubovienė akompanuos solistams Irenai Milkevičiūtei ir Mindaugui Žemaitiui dienraščio Draugo koncerte š.m. spalio 8 d., sekmadienį, 3 val. p.p., Mother McAuley gimnazijos salėje. Bilietai gaunami dienraščio administracijoje ir „Seklyčioje“. Visi kviečiami.

PREMIJA RADIOJO PROGRAMŲ VEDĖJUI

JAV LB Kultūros tarybos Radio programų premijos skyrimo komisija, susidedanti iš Raimondo Rukšienės, Vyto Maciano ir pirmininkės Julijos Dantienės, posėdžiavo š.m. rugsėjo 18 d. ir nutarė 2000-ųjų metų Radio darbuotojų premiją skirti Philadelphia Bendruomenės balso vedėjui, rašytojui Vytautui Volertui.

V. Volertas nuo 1953 m. (su pertraukomis) veda radio laidas, kurias pradėjo kartu su prof. Antanu Saliu, prof. dr. Antanu Klimu, prof. Jonu Puzinu, Kostu Ostrausku, Baliju Raugu, Henriku Savicku ir kitais. Premija skiriama ne už vieną kurį laidą, bet įvertinant jo daugelio metų darbą ir pasižventimą, skleidžiant lietuvišką žodį. LB Balsas Philadelphia yra vienintelė susižinojimo priemonė apie kultūrinį ir apskritai lietuvišką gyvenimą šioje apylinkėje.

Vytautas Volertas.

M.K. ČIURLIONIO JUBILIEJUS KAUNE

Rugsėjo 22 d., minint 125-ąsias Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gimimo metines, M.K. Čiurlionio dailės muziejus Kaune pradėjo filmų, parodų ir koncertų ciklą.

Rugsėjo 21 d. atidarytoje parodoje „Vis dar nepažintas Čiurlionis“ eksponuotos 38 fotografijos, kurias menininkas padarė per savo viešnagę Kaukaze 1905 metais (atrodo, kad M. K. Čiurlionio talentų sąrašas niekad neišsemiamas — dabar jis — fotografas). Pasak muziejaus direktoriaus pavaduotojos Dainos Kamarauskienės, fotografijos buvo saugojamos šeimos albume, tačiau jos buvo labai pasenusios, beveik neįvelgiamos. „Kai fotografas Arūnas Baltėnas jas restauravo, paaiškėjo, kad fotografijos yra nepaprastai profesionalios“.

Parodoje „Vis dar nepažintas Čiurlionis“ taip pat demonstruojami dar niekur nematyti dailės darbai.

Rugsėjo 21 d. muziejuje prasidėjo dvi dienas trukusi tarptautinė konferencija „Tartum sielos mintys“, kurioje pranešimus skaitė dailės kritikai iš Italijos, Prancūzijos, Lenkijos, Švedijos, Vokietijos,

Latvijos ir Lietuvos.

Be kitų renginių, programoje dalyvavo pianistas Rokas Zubovas iš Čikagos ir Nikolaus Lahusen iš Vokietijos. Jų koncertai vyko M. K. Čiurlionio dailės muziejuje.

Dailininkas, kompozitorius ir kultūros veikėjas M. K. Čiurlionis (1875-1911) savo kūryba reiškė humaniskus gėrio, grožio, gamtos ir žmogaus harmonijos idealus. Svarbiausią jo kūrybinio palikimo dalį sudaro dailės kūriniai, tačiau Čiurlionis laikomas profesionalios tautinės lietuvių muzikos pradininku. (BNS)

„Trys tigriukai“ (iš kairės): Vytautas, Ramojus ir Aurimas Lietuvių dailės muziejaus scenoje rugsėjo 8 d. Baniūtės Kronienės nuotrauka.

Leidiniai

Jai lemta gyventi už du

Valančiaus Žemaičių vestuvės. Iliustravo Augustinavičius P. Išleido „Agoros“ leidykla, spausdino „Spindulio“ bendrovė Kaune, 2000 m. Straipsnį „Žodžio ir vaizdo bendrystė“ parašė menotyrininkė Ingrida Korsakaitė. Knygą apipaivalino dailininkas Kazimieras Paškauskas.

Tokios būtų bibliografinės nuorodos, kukli informacija besidomintiems knygomis.

Bet tai tik kukli informacija, už kurios slypi gražus spalvingas, nelengvas, bet turtingas dviejų žmonių gyvenimas... Tai Pauliaus Augiaus Augustinavičiaus ir Danutės Lipčiūtės-Augienės meilė. Išskelbiamas vienas iš gyvenimo, kitas gyvena už du. Danutė Lipčiūtė-Augienė ir vėl sugrąžina į gyvenimą savo vyro dailininko darbus, o kartu per darbus sugrąžta ir pats dailininkas. Taip jau lemta moteriai, susijusiai savo likimą su menininku — aukotis — jam gyvam esant, ir gyventi už du — vienai likus.

Jos deka išleista svari monografija — *Paulius Augius*. Savo vyro darbus ji atvežė iš Amerikos ir padovanojo Vilniaus Dailės muziejui. Lietuvoje buvo išleista D. Lipčiūtės-Augienės poezijos knygelė vaikams *Eilės apie Pauliaus iliustracijas* su Pauliaus iliustracijomis. Amerikoje išleisti 9 meniniai atvirukai — reprodukcijos. Lietuvoje išleista Pauliaus iliustruota nuotaikinga spalvota knygelė vaikams *Pupų pasaka*, vėliau Salomėjos Nėries *Eglės žalčių karalienė* ir štai šiais metais pasauli išvydo — *Valančiaus Žemaičių vestuvės*.

Knygos išleidimo iniciatorė ir mecenatė yra Pauliaus žmona — Danutė Lipčiūtė-Augienė. Dvi progos paskatino knygos išleidimą — praeitais metais suėjo 90 metų nuo dailininko gimimo, o šiemet gruodžio mėnesį minėsime 40-

ąsias jo mirties metines.

Leidinyje pateikiamas P. Augiaus iliustracijų ciklas „Žemaičių vestuvės“, sukurtas 1937-1938 m. Paryžiuje pagal M. Valančiaus Palangos Juzės ištrauką „Pareidka žemaičių“. Ciklą sudaro 79 medžio raižiniai. Už šį ciklą jis pelnė Pasaulinės parodos Paryžiuje Garbės prizą. Kaune, 1938 m. jubiliejinėje IV rudens dailės parodoje, jis buvo apdovanotas Valstybės taupomųjų kasų premija.

Vartau išleistą naują knygą, širdis prisipildo džiaugsmų ir palaima. Tokie jausmai užplūsta, kai susitinki su dideliu žmogumi ir jo nepaprastu talentu... O Paulius Augius vienas talentingiausių XX amžiaus lietuvių grafikų. Žiūrint jo darbus, suprantu, kad tai kieto, užsispyrusio žemaičio darbai, atkakliai ėjusio į savo tikslą ir siekiančio meno aukštumų, trokštančio savo begalinę meilę žemaitijai išlieti savo lyriniuose, romantiškuose darbuose... Iš kiekvieno Pauliaus darbo spinduliuoja meilė savo krašto žmonėms, gimtai žemei. Jis norėjo, kad ir kiti susipažintų, pamiltų, gerėtųsi jo teviškos kopyliomis, bažnyčiomis, kalnais kalneliais, laukais, senovinėmis trobomis, garsiomis „Žemaičių Kalvarijomis“, paprastais, bet darbščiais jausmingais žmonėmis.

Paulius Augius baigė Kauno Meno mokyklą. Tobulinosi Paryžiuje. Gyvenimo audros — antros rusų okupacijos — užkluptas, 1944 m. su šeima pasitraukė į Austriją, vėliau Vokietiją ir rado prieglobstį svetimioje, bet amžinai namais tapusioje Amerikos žemėje.

Paulius Augius savo darbais apkeliojo daugelį miestų, šalių — Kaunas, Telšiai, Ryga, Talinas, Košica (Čekoslovakija), Paryžius, Freiburgas, Innsbrukas, Salzburgas, Amsterdamas, Roma, Florencija, New Yorkas, Čikaga ir kt.

Jis svajojo supažindinti visą pasaulį su savo miela teviške. Popieriaus lakštuose jis atskleidžia mums žemaičių vidičius giluminius kodus. Pateikia jų sielvartą, gilų tikėjimą, darbštumą ir taip pat kalba apie valiūkišką žemaičio džiaugsmą. Jei jau žemaitis dirba — tai trūksta žemė po kojomis, o jei linksminas — tai ratu eina ir dangus, ir žemė. Gyvenimo džiaugsmu spinduliuoja *Žemaičių vestuvių* iliustracijos — čia ir žemaitiškas humoras, nuotainingi vestuvių papročiai. Paulius ekspresyviai dinamiškai

Paulius Augius. Valančiaus žemaičių vestuvės.

piešia kaimo piršlybų ir vestuvių paveikslus. Vaizdžiai piešiama užsākų ceremonija, pasirengimo vestuvėms momentai. Paveiksluose matome ir jautimą, kaip galvotrukščiais lekia vežimas, pakinkytas žirgais, švilpia botagai, jaunasis su draugais joja ir džiaugsmingai šaudo. Iškilmes gražioje bažnytelėje: santuokos sakramento suteikimas, palaiminimas. Jaudinantys jaunųjų sugrįžimas į tėvų namus — sutikimas su duona ir druska, ir ariela. Matome, kaip rideamos alaus statinės, iki šėlsmo griežiama smuikeliais ir armonika, valiūkiškai trypiamas klumpakojis, čia ir jauna-

martės pagrobimas, ir piršlio korimas, ir kračio atidavimas, ir tėvų apdovanojimas...

Du žemaičiai — dailininkas Paulius Augius ir rašytojas vyskupas Motiejus Valančius (jo tekstai išraižyti knygoje ir atspindėti iliustracijose) dovanoja mums ištisą žaismingą, nuotaikingą meno kūrinį. Ši knyga yra brangi mums, gyvenantiems Lietuvoje, kaip dviejų žymių talentingų menininkų kūrinys. O gyvenantiems svetur tai dar ir dovana, primenanti atsiradimo šaknis, kalbantis apie lietuvių gilią ir vaizdingą tradiciją.

Virginija Paplauskienė

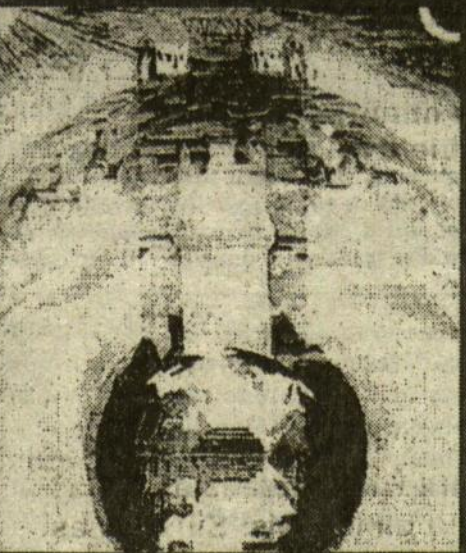
Dovana M. K. Čiurlionio jubiliejui

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

The Complete Piano Music Volume 1

Nikolaus Lahusen

Nikolaus Lahusen

Šio mėn. 22 d. švenčiame mūsų didžiojo muziko ir dailininko M. K. Čiurlionio 125-ąjį gimtadienį. Tam paminėti ruošiami įvairūs muzikiniai renginiai tiek Lietuvoje, tiek ir išsvijoj „sostinėje“ Čikagoje. Ne visiems bus lemta juose asmeniškai dalyvauti. Tačiau šių dienų modernioji technika jau leidžia mums gerėtis jo muzika, nors ir fiziškai negalint koncerte dalyvauti. Šiuo metu jau yra užregistruota per 800 Čiurlionio kūrinų įrašų, išleisti 16 kraštų keturiuose kontinentuose. Kai kurie įrašai yra susilaukę pakartotinių laidų kitoje formoje ar perimti kito leidėjo. Įdomu, kad įrašų atlikėjų tarpe jau yra ir kitatauciai, kurie betarpiškai susidomėję Čiurlionio muzika, ją groja ir įrašinėja. Jų yra Izraelyje, Norvegijoje, Latvijoje, Švedijoje, Australijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir kt. Vienas iš tokių vėliausių yra pianistas Niko-

laus Lahusen, užaugęs Meksikoje, šiuo metu gyvenęs Vokietijoje. Nežinia, iš kur jis išgirdo apie Čiurlionį, bet susidomėjęs rašė i Goethe-Haus, Vilniuje esančius vokiečių kultūros namus. Ten jį nukreipė i Čiurlionio dailės muziejų Kaune, kur jam buvo parūpinta gaidų ir kitokios jo prašomos medžiagos. To išdavoje šią vasarą Amerikos parduotuvėse pasirodė Tucson Adrianoje esančios firmos „Celestial Harmonies“ išleista jo Muenchene įgauta vien Čiurlionio muzikos kompaktinė plokštelė „Complete Piano Music by M. K. Čiurlionis“, Vol.1 (Kat. Nr. 13184-2) su pastaba, kad pianistas planuoja ateinančių poros metų laikotarpy įrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Pridėtoje 24 psl. brošiūrelėje plačiau anotacijose šiltai ir pagarbiai nagrinėjamas M. K. Čiurlionis ir kaip kompozitorius, ir kaip dailininkas. Visas tekstas pa-

Psichiatrinės inkvizicijos pinklėse

Psichiatrinės inkvizicijos siautėjimas Lietuvoje. Doros — Kultūros sąjunga. Vilnius, Sventaragio slėnis, 1999, 382 p., iliustr. Kaina sutartinė.

Štai kaip ši knyga susumuota jos metrike: „Ši Doros — Kultūros Sąjungos (DKS) išleidžiama knyga konkrečiais faktais parodo, kaip aukštojo mokslo diplomus bei daktarų, docentų bei profesorių vardus turi, bet žymiu laipsniu išproteję gydytojai — psichiatrai, pritariant valstybės vadovams, blogi laikydami aukštesnio lygio vertybe už gerą, atkakliai vykdo satanistinę praktiką: ignoruodami Hipokrato priesaiką aktyviai vykdo nusikalstamą dvasinio bei fizinio genocido akciją, kur kas piktybiškiau netgi už etatinius — kadrinius, specialiai genocido akcijoms vykdyti skirtus, KGB darbuotojus“.

Knyga susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje — „Raudonas satanizmas ir Lietuvos patrijotai“ — aprašoma psichiatrijos piktnaudojimas sovietų okupacijos metu. Lietuvos psichiatrai pristatomi kaip raudonojo genocido talkininkai. Trumpai paminimos Angelės Paškauskaitės, Vytauto Žutauto, Valdemaro Karaliūno, Algirdo Petrošiaus, Petro Cidziko bylos. Ypač daug vietos paskirta Algirdo Statkevičiaus bylai. Kas buvo tas pastarasis?

Knygoje cituojamas Lietuvos aidas (1995.1.27): „...A. Statkevičius pats psichiatras, už politines pažiūras ilgai „gydytas“ specialiose psichiatrijos ligoninėse, kol galiausiai išprašytas iš Sovietų Sąjungos. O Amerikoje dr. A. Statkevičius išleido keliolika knygų, pateko i Gineso rekordų knygą už tai, kad jo iniciatyva užsienyje buvo surinkta 5 milijonai parašų už Lietuvos laisvę“.

1990 m. Čikagoje buvo išleista A. Statkevičiaus knyga *Žmogaus gelbėjimas*. Ši knyga turi savo istoriją. Už jos

parašymą ir platinimą Lietuvoje 1980 metais autorius buvo suimtas ir įkalintas. „Paciais slapčiausiai kanalais turi mano knyga 1980 m. — t.y. beveik 10 metų anksčiau negu aš — atvyko į JAV“ (psl. 90). Kai aš už šitos knygos parašymą ir platinimą buvau už grotų 7 metus kankinamas Černiachovske (Istrutyje) ir Vidurinėje Azijoje, per tą patį laiką Laisvajame pasaulyje gyveną broliai lietuviai minėta mano knyga pilnumo ignoravo: nei pačios knygos, nei jos minčių nepaskleidė lygiai taip, kaip ir imperialistinė pasiutligė sunkiai sergą okupantai“ (psl. 90). Čia pavardėmis minimi Juozas Girnius, Kęstutis Girnius ir Kęstutis Skrupskelis, kurie nuo tos knygos nusisukę.

Antroji knygos dalis — „Ypač pavojingas: Skatino nepriklausomos Lietuvos atkūrimą“ — skirta A. Statkevičiui. Apstu ištraukų iš A. Statkevičiaus dienoraščio. Daug vietos paskirta įvairiems pareiškimams, rašytiems sovietinės valdžios pareigūnams. 1982 metais i A. Statkevičiaus išdavimo byla įsijungė ir Amerikos lietuviai. Pasirodo, kad jo tėvas buvo Amerikos pilietis ir todėl A. Statkevičiui priklausė JAV pilietybė. 1987 m. jam pavyko palikti okupuotą Lietuvą ir atvykti i JAV. Po poros metų išsirūpino pažymėjimą iš Northwestern universiteto psichiatrijos skyriaus vicedirektoriaus dr. Eric Plaut, kur sakoma, kad jis — A. Statkevičius — neturįs psichiatrinės diagnozės.

Knygoje aprašoma A. Statkevičiaus įsijungimas i Lietuvos laisvės lygos, Helsinkio grupės ir kitą visuomeninę politinę veiklą. Būdamas užsienyje, jis kalbėjo per radiją, spausdino straipsnius lietuvių periodikoje, pasisakė tarptautiniuose forumuose. Knyga skaitant, vis didėjo nuojauta, kad knygos autorius yra tas pats A. Statkevičius, nors ofi-

Leidiny M.K. Čiurlioniui vokiečių kalba

M.K. Čiurlionio 125-ajai gimimo sukaktiai paminėti, Berlyne (Vokietijoje) vokiečių kalba išleistas leidinys — *M.K. Čiurlionis in Leipzig*. Joje aprašomas lietuvių menininko — Čiurlionio — studijų laikotarpis Karališkoje konservatorijoje Leipce 1901-1902 metais.

Leidinį paruošė dail. Adelbertas Nedzelskis, kilęs iš Žemaitijos, gyvenantis Druskininkuose, ir prof. dr. Georg Domin (Jurgis Dominas) bei jo sesuo, lietuviškų tekstų vertėja, Irene Brewig (Irena Dominaitė). Abu jie gimę, augę ir mokyklą lankę Lietuvoje iki 1941 m. pradžios, kai su vokiečių kilmės tėvais išvyko i Vokietiją. Ten abu mokėsi Berlyne. Karui pasibaigus ta miesto dalis liko už garsiosios Berlyno sienos.

Irena išvertė daug lietuvių autorių knygų i vokiečių kalbą. Knygos buvo išleistos Vokietijoje. Ji savo darbais labai gražiai pasitarnauja gimtajai Lietuvai.

puoštas net 23 spalvotom Čiurlionio paveikslų reprodukcijom. Nėgana to! Paskutiniuose dviejuose psl. išvardinta arti šimto knygų bei svarbesnių straipsnių pavadinimų apie Čiurlionį net devyniom kalbom. Plokštelė gaunama visose didesnėse klasikinės muzikos įrašų parduotuvėse.

V-V-S

cialiai autoriumi pažymėta Doros — Kultūros sąjunga. Šis įtarimas padidėjo, pasiekus knygos 260 puslapį. Ten aiškiai rašoma, kad A. Statkevičiaus 1992 metais įsikūrė Doros — Kultūros sąjunga ir „jai tebevadovauja iki šiol“. Knygoje nepastebėta jokių kitų pavardžių, susietų su šia sąjunga. Pati sąjunga yra užregistruota Teisingumo ministerijoje įsakymo Nr. 295-VC. Įstatuose pažymėta, kad raštinė yra Vilniuje, Tuskulėnų 18-21, tel. 75-82-13. Po poros metų (1994) jis telkė pasekėjus jo sukurtai Lietuvos himno partijai. Greit po to jis parašė tos partijos programą, kuri tuometinei A. Šleževičiaus vyriausybei „atrodė grėsmingu, nepageidaujamu ir kuo greičiau naikintinu dalyku...“ (psl. 303). Cituojama *Respublika* (1994.8.27), kur, anot A. Statkevičiaus, ši nauja partija kuriama todėl, kad „beveik visos partijos be sąžinės graužimo atsuko nugarą himno rodomam tiesiam doros keliui ir i ateitį eina slidžiu siauru grupinių interesų tenkinimo keliu“ (psl. 305).

Lietuvai tapus nepriklausoma, A. Statkevičiaus pareiškimai bei memorandumai valdžiai nenutrūko. Parašęs memorandumą prez. A. Brazauskui, iš jo tiesioginio atsakymo nesulaukė. Knygoje apie tai šta kaip aiškinama: „Kadangi satanistai visa širdimi myli blogį ir neapkenčia gerio (iš didžiosios raidės rašomos Doros bei Kultūros), tai būtų buvę nenormalu, jei būtų sulaukta atsakymo iš A. Brazausko vadovaujamos prezidentūros“ (psl. 274). Kitu atveju prez. A. Brazauskui apskundė V. Landsbergį ir jo keturis pavadojojus — A. Kubilių, R. Ozolą, F. Palubinską ir A. Vidžiūną — už žmogaus ir piliečių teisių nepaisymą (psl. 344).

Doros įstatymo priėmimo klausimu rašė ir prez. V. Adamkui. „Nuo to praejo jau daug mėnesių, bet jokio atsakymo... V. Adamkus. A. Statkevičiui nedavė“ (psl. 354). Tuoj po šio sakinio paduotas lyg ir apibendrinimas ar išvada: „Seniai yra žinoma, jog sumiestinėje žmonės — žmonės siaurapročiai — žmonės filisteriai, Doros nekencija lygiai taip, kaip velnias kryžiaus“ (psl. 354). „Prieš rinkimus ir po jų V. Adamkus beveik visą dėmesį skiria ekonomikai. Visai tai labai gerai leidžia suprasti, kodėl jam labai mažai rūpi dvasinės — žmogiškosios vertybės, kodėl pirmenybė atiduota materialinėms vertybėms, kurias labai daug kas su tvirtu pagrindu vadina „gyvulinėmis vertybėmis““ (psl. 355). A. Statkevičius lieka atsparus. Prezidentui vėl skundėsi, kad jo ankstyvesni skundai nebuvo atsakyti. Ši kartą jis savo skundus prezidentui įteikė asmeniškai (psl. 369).

Knyga baigiama jai charakteringu, tarsi kankinio rolėje esančioje, teiginiu: „Daugybė faktų kalba, kad moralės (Doros) ir Lietuvos himno nuostatas aukščiausia šventenybe laikas A. Statkevičius buvo itin pavojingas ne vien satanistine pasaulėžiūra besivadavusių raudonųjų okupantų valdžiai, bet ir visoms po nepriklausomybės atgavimo buvusioms valdžioms — kairiesiems, centristams ir dešiniams“ (psl. 380).

Knygos paskutiniame puslapyje išvardinta keturiolika Algirdo Statkevičiaus išleistų knygų, dvi anglų (1989 m.), kitos lietuvių (1990-1997 m.) kalba.

Romualdas Kriaučiūnas

Paulius Augius. Valančiaus žemaičių vestuvės.